

Pracovní místa v dnešní a budoucí Evropě

Zaměstnání budou náročnější na znalosti a dovednosti než dosud. Evropa musí lépe využívat potenciál svých obyvatel.

Hospodářská krize má dramatický dopad na evropský trh práce. V nejlepším případě se dá očekávat, že se Evropa bude zotavovat postupně po příštích deset let.

Zaměstnanost v Evropě má však přesto dobré vyhlídky. Podle poslední předpovědi nabídky kvalifikací a poptávky po nich, kterou zpracoval Cedefop, bude v Evropě do roku 2020 vytvořeno přibližně o sedm milionů pracovních míst více (tzn. nová zaměstnání minus ta, která zaniknou) než dnes, navzdory recesi. Navíc se odhaduje, že dalších 73 milionů pracovních příležitostí bude k dispozici jako náhrada za pracovníky, kteří odejdou do penze nebo změny zaměstnání. V důsledku toho vzroste celkový počet pracovních příležitostí v příštím desetiletí o zhruba 80 milionů.

Otázkou je, zda budou mít lidé správné kvalifikace k tomu, aby tato místa naplnili. I když budou vytvořena nová místa, odhaduje se, že dnes je o 10 milionů méně pracovních míst, než se očekávalo před krizí. Za předpokladu mírného zotavení by mohla v roce 2020 zaměstnanost dosáhnout dosavadního vrcholu z roku 2008, tzn. 235 milionů pracovních míst.

Více povolání náročnějších na znalosti a dovednosti

Ačkoliv budou volná místa pro všechny druhy povolání, bude v souladu se současnými trendy nejvíc nových zaměstnání (podle odhadu 8,5 milionu) v povoláních náročných na znalosti a dovednosti, např. ve vysokých manažerských a technických zaměstnáních.

Neočekává se, že by se významně zvýšil počet kvalifikovaných nemanuálních pracovníků, struktura zaměstnání v této skupině se však má změnit. Poptávka po povolání kancelářských sil podle odhadů klesne zhruba o milion, poptávka po povoláních ve službách, např. v obchodních, bezpečnostních a cateringových službách se může zvýšit o více než dva miliony.

Na dolním konci kvalifikačního spektra se očekává, že se poptávka po jednoduchých povoláních zvýší asi o 2 miliony. U kvalifikovaných manuálních dělníků se však předpovídá ztráta až 4 milionů pracovních míst. Velkou část z nich budou tvořit rutinní práce, které nahradí nové technologie. Tyto změny signalizují riziko polarizace povolání se zvýšenou poptávkou na horním a dolním konci a s poklesem ve středu.

Vyšší poptávka po kvalifikacích

Projekce ukazují, že poptávka po dovednostech (měřena podle formálních kvalifikací) bude pravděpodobně nadále růst. Povaha průmyslových a technických změn

zvýšuje poptávku po lidech s vysokou a střední kvalifikací, avšak na úkor pracovníků s nízkou kvalifikací.

Nabídka kvalifikací v praxi ovlivňuje také strukturu zaměstnanosti. Projekce zaměstnanosti podle kvalifikace předpokládají, že historické trendy budou převážně pokračovat. To znamená, že poptávka po lidech s vysokou a střední kvalifikací nadále poroste dokonce i v zaměstnáních nižší úrovně, zatímco poptávka po lidech s nízkou nebo žádnou kvalifikací bude klesat. To také vede ke zvyšování kvalifikace v mnoha zaměstnáních, která dříve zastávali lidé s nízkou kvalifikací.

V důsledku toho se projektuje, že poptávka po vysoce kvalifikovaných lidech vzroste o více než 16 milionů, zatímco u poptávky po pracovnících s nízkou kvalifikací se očekává pokles ve výši přibližně 12 milionů. Podíl zaměstnání vyžadujících vysokou úroveň kvalifikací vzroste z 29 % v roce 2010 na zhruba 35 % v roce 2020, zatímco podíl pracovních míst, na nichž jsou zaměstnání lidí s nízkou kvalifikací, poklesne z 20 na 15 %. Podíl zaměstnání vyžadujících střední kvalifikaci zůstane na významných 50 procentech.

Pokračující trend v zaměstnáních ve službách

Recese obvykle urychlují strukturální změny. Posun od prvovýroby a základní výroby směrem k ekonomice služeb by však podle projekcí měl zůstat podobný předkrizovým trendům.

Další podstatný pokles zaměstnanosti je předvídan v primárních hospodářských odvětvích se ztrátou kolem 2,5 milionu pracovních míst, především v zemědělství. Dva miliony ztracených míst se očekávají také ve výrobě a produkci. Hlavní oblastí růstu zaměstnanosti s přibližně sedmi miliony pracovních příležitostí jsou služby, zejména prodejní služby. Významné zvýšení se také očekává v distribuci a v dopravě. Růst zaměstnanosti v netržních službách jako je zdravotnictví a školství bude vykompenzován snížením poptávky po pracovních silách ve veřejné správě v důsledku snížení veřejných rozpočtů.

Budou mít Evropané ty správné kvalifikace?

Nabídka pracovních sil podle stupně kvalifikace je převážně určena předem demografickým vývojem a dřívějšími rozhodnutími v oblasti školství. Většina lidí ve věku 15 až 24 let stále ještě získává kvalifikace.

Počet pracujících starších 15 let s vysokou a střední kvalifikací má narůstat; očekává se, že asi 16 milionů lidí bude mít vysokoškolský diplom. Nabídka lidí se

středním stupněm kvalifikace, hlavně profesní kvalifikace, se má zvyšovat mnohem méně (kolem jednoho milionu), přesto však bude stále tvořit 50 % pracovních sil. Počet lidí s nízkou kvalifikací by měl poklesnout zhruba o 15 milionů, protože na trh práce vstupují mladí lidé s vyšší kvalifikací a mnoho méně kvalifikovaných starších lidí ho opouští.

V průměru se očekává, že ženy budou lépe kvalifikovány než muži, i když na středním kvalifikačním stupni se míry nárůstu zvyšují více u mužů než u žen. Pokles počtu lidí s nízkou kvalifikací se očekává prudší u žen než u mužů.

U lidí ve věku 25 let a starších prudce poroste počet vysoce kvalifikovaných pracovníků, k největšímu zvýšení dojde ve věkové skupině 25 až 34 let. Počet lidí, kteří mají pouze střední stupeň kvalifikace, má ve skupině do 34 let klesat, bude se však zvyšovat mezi lidmi nad 35 let. To odráží stárnutí pracovních sil a skutečnost, že mladší lidé jsou obecně lépe kvalifikováni. Ti, kterým v roce 2020 bude 55 a více let, budou mít vyšší kvalifikaci než stejná kohorta dnes. Zastoupení starších věkových skupin na trhu práce se bude zvyšovat, protože nutnost, schopnost nebo přání pracovat se zvyšuje a pracovní život se prodlužuje.

Správné kvalifikace pro správná zaměstnání?

Navzdory recesi mají pracovníci se střední a vyšší kvalifikací stále více šancí najít si lepší místo než pracovníci s nízkou kvalifikací. V prognózách se však také uvádí, že mnozí lidé s vyšším a středním stupněm kvalifikace budou pracovat v zaměstnáních nižší úrovně. Pro některé z nich to bude přechodný jev (např. vysokoškoláci pracující v barech), čím déle však tato situace trvá, tím více frustrace to způsobuje těm, kterých se to týká.

Na druhé straně tento nesoulad pracovníkům umožňuje obohatit zaměstnání způsobem, který by zaměstnavatelé neočekávali. Nerovnováha může také zviditelnit zvyšující se požadavky na mnohá povolání, které nejsou ještě zachyceny v tradičních klasifikacích. Výsledky týkající se nerovnováhy by neměly být interpretovány příliš doslovně. Trendy v nabídce (směrem ke vzdělanějším pracovním silám) a v poptávce (k většímu využití těchto lidí v zaměstnání) se obtížně předpovídají přesně a vzájemně se složitým způsobem ovlivňují. Jiný výzkum Cedefopu každopádně ukazuje, že formální nadbytečná kvalifikace není sama o sobě problémem. Naopak nedostatečné využívání dovedností a kvalifikací je potenciálním problémem pro jednotlivce, zaměstnavatele i společnost jako celek¹.

Důsledky

Výsledky předpovídání ukazují, že profesní struktura Evropy se přesouvá k zaměstnáním náročnějším na

znalosti a dovednosti. Političtí činitelé musí zajistit nejlepší využití kvalifikací, které jsou v současnosti k dispozici. Například, budou-li ženy kvalifikovanější než muži, je třeba učinit opatření k tomu, aby mohly lépe rozvíjet svůj potenciál, a poskytovat jim lepší příležitosti pro sladění práce a péče o rodinu.

Také potřebujeme vědět více o tom, co lidé skutečně vědí a jsou schopni v zaměstnání dělat. Větší využití validace výsledků neformálního a informálního učení spolu s celoživotním poradenstvím by mohlo přispět k lepšímu souladu mezi kvalifikacemi a zaměstnáními.

Evropa se musí ujistit o tom, zda její lidské zdroje mohou reagovat na potřeby hospodářství. Lidé musí dostat příležitost k tomu, aby si zvýšili a rozšířili své kvalifikace. Zvýšení kvalifikace není pouze prostředek k získání lepšího místa; umožní lidem utvářet nová zaměstnání budoucnosti a tím aktivně přispívat k inovativní ekonomice.

Rychle se rozvíjející státy, např. Brazílie, Rusko, Indie, Čína (tzv. země BRIC), také usilují o zvýšení svých podílů zaměstnání na vysoké úrovni. Evropa nemůže setrvávat v sebeuspokojení.

Donedávna neexistoval konzistentní systém pro projekce kvalifikací na evropské úrovni. Cedefop ustavil základy pro prognózy, které budou aktualizovány každé dva roky.

Anticipace měnicích se požadavků na kvalifikace je ústředním bodem evropské agendy Nové dovednosti pro nová pracovní místa (oficiální překlad). Nová předpověď Cedefopu o měnicích se poptávce po kvalifikacích a jejich nabídce do roku 2020 aktualizuje předpovědi provedené v letech 2007–2008. Používá nové údaje a zlepšené metody k odhadování střednědobého dopadu finanční krize z roku 2008 a následné recese.

Předpovědi mohou být dále zpřesněny třemi způsoby. Je třeba zlepšit zdrojová data, provádět nová šetření a studovat profesní požadavky do větší hloubky. Cedefop pokračuje ve zlepšování prognóz výzkumem nesouladu v kvalifikacích, odvětvových potřeb kvalifikací, zejména poptávky po „zelených“ povoláních a pilotováním nových šetření potřeb kvalifikací u evropských zaměstnavatelů.

Více údajů, analýz a informací lze nalézt v publikaci: Cedefop. Skill supply and demand in Europe: medium-term forecast up to 2020 – viz Nové knihy v knihovně.

Anna Konopásková

¹ CEDEFOP. *The skill matching challenge : analysing skill mismatch and policy implication. Luxembourg : Publication Office of the European Union, 2010. 83 s. ISBN 978-92-896-0485-7 Sg. 26986*

Nesoulad v kvalifikacích v Evropě. Zpravodaj, 2010, č. 7/8, s. 8.

Pramen: Jobs in Europe to become more knowledge- and skills-intensive. Cedefop Briefing Note, February 2010. 4 p. Zpracováno s přihlédnutím k německé verzi.